

## КОМУНІКАТИВНА МОТИВАЦІЯ У НАВЧАННІ УСНОМУ ІНШОМОВНОМУ СПІЛКУВАННЮ

Магдалина Ліла  
(Переяслав-Хмельницький, Україна)

*У статті розглядається проблема комунікативної мотивації та її роль у навчанні усному іншомовному спілкуванню.*

**Ключові слова:** комунікативна мотивація, мотив, потреба, інтерес, діяльність, спілкування.

*В статье рассматривается проблема коммуникативной мотивации, а также ее роль в обучении иноязычному общению.*

**Ключевые слова:** коммуникативная мотивация, мотив, потребность, интерес, деятельность, общение.

*The problem of communicative motivation and its role in training foreign language intercourse are regarded in the article.*

**Key words:** communicative motivation, motive, need, interest, activity, intercourse.

**Постановка проблеми.** Термін «мотивація» являється пояснювальним конструктом, який використовується для опису й пояснення причин поведінки людини, її спрямованості і механізмів здійснення. Так як й інтелект, мотивацію не можна спостерігати безпосередньо, але вона може бути виявлена побічно на основі деяких когнітивних, поведінкових й емоційних показників. Проявляється вона у стремлінні прикладати зусилля й добиватися певних результатів у тій сфері, яку суб'єкт вважає важливою і значимою. В якості діяльності може виступати й навчальна. Вітчизняна психологія визнає той факт, що пізнавальна діяльність поряд з операційними компонентами (знаннями, уміннями і навичками) включає й мотиваційні (мотиви, інтереси й відношення). Саме мотиваційні компоненти визначають значимість того, що пізнається і засвоюється студентами, їх ставлення до навчальної діяльності, її змісту, способів виконання і результатів цієї діяльності. Основною тенденцією навчання іноземної мови у наш час є комунікативність, під якою розуміють направленість на співрозмовника, оптимальність навчання з точки зору ефективності впливу на партнера.

Мовлення завжди мотивоване, оскільки в того, хто говорить, завжди є для цього певна внутрішня причина, є мотив, який спонукає до мовленнєвої діяльності. Усвідомлюється цей мотив чи ні на момент мовлення, але він завжди пов'язаний із спілкуванням (з усіма його компонентами).

**Мета статті** полягає у викладі теоретичного обґрунтування комунікативної мотивації у навчанні усному іншомовному спілкуванню.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблему комунікативної мотивації у навчанні усному іншомовному спілкуванню висвітлювали В. Апелът, М.М. Васильєва, Г.Г. Гранік, О.О. Залевська, І.О. Зимня, О.М. Леонтєв, та інші. На основі досліджень вчених (Л.І. Божович, Н.Ф. Бориско, Л.С. Виготського, І.В. Єрґоміної, А.А. Ємельянової, С.Ф.Жуйкова, І.О. Зимньої, Л.Б. Котлярової, Л.Н. Ланди, О.М. Леонтєва, Г.М. Орлової, Ю.І. Пасова, В.Л. Прокоф'євої, Н.Д. Соловйової, G. Brown, R.Gardner, J. Harmer, W. Lambert та інших) було розроблено загальну стратегію навчання іноземним мовам у ВНЗ, яка передбачає формування й забезпечення у майбутніх фахівців професійної комунікативної компетенції.

**Виклад основного матеріалу.** Психологи розглядають мотивацію як джерело активності і як джерело спрямованості особистості на предмети і явища дійсності, в результаті чого й виникає активність. У методиці навчання іншомовному спілкуванню вживають термін «комунікативна мотивація» (адже мотиви властиві й будь-якій іншій діяльності), в основі якої лежить і потреба в спілкуванні як така, що властива людині як соціальній істоті, і потреба в здійсненні конкретного мовного вчинку, потреба «втрутитись» в дану мовну ситуацію. Обидва ці види потреби взаємопов'язані, проте неоднозначні при використанні їх у навчанні. Перший з них відносять до загальної комунікативної мотивації, рівень якої часто не залежить від організації навчального процесу (є люди говіркі і неговіркі), однак він є фоном для другого виду – ситуативної мотивації – рівень якої на вирішальному етапі визначається тим, як ми навчаємо, як створюємо мовні ситуації, який використовуємо матеріал, які застосовуємо засоби навчання тощо.

Поняття *мотив* зазвичай відносять до причин різноманітних і рухливих проявів поведінки індивіда, за якими стоять його потреби і цінності. Проте, як зазначає О.М. Леонтєв, наявності однієї лише потреби, яка переживається людиною у виді бажань чи потягів, ще недостатньо, щоб діяльність здійснювалася. Для цього потрібен об'єкт, який відповідаючи потребі, являвся б побудником діяльності, надав би їй конкретної направленості, тобто те, що відображається в голові людини, спонукає діяльність, направляє її на задоволення потреби, називається мотивом цієї діяльності [3].

Будь-яка людська діяльність зазвичай полімотивована, включає в себе як внутрішні, основані на інтересі до самої діяльності, так і зовнішні мотиви, що передбачають винагороду, зовнішню задану й вольову регуляцію діяльності. Оптимально функціонуюча мотивація діяльності зазвичай являє собою поєднання внутрішньої і зовнішньої мотивації.

Як зазначає Т.О. Гордєєва, успішне виконання продуктивної діяльності вимагає важливих мотиваційних характеристик, таких як інтерес до справи, що виконується, віра у свої здібності досягнути успішного результату, уміння справлятися з труднощами, адекватно реагувати на невдачі і проявляти настійливість. Просте володіння знаннями не забезпечує їх автоматичне використання у різних життєвих ситуаціях. Люди з одним і тим же рівнем

інтелектуальних здібностей можуть суттєво відрізнятися по тому, наскільки вони самі себе вважають здібними подолати посталі перед ними труднощі, що знаходять відображення в результатах їх діяльності [1, с.7].

Коли ж безпосередня мета дії співпадає з мотивом, з потребою людини поділитися своїми думками, така дія перероджується в діяльність розгорнутого, особистісно значимого, вмотивованого висловлювання. Це саме те, що стосовно навчання іноземним мовам може співвідноситися з ситуативно-мовленнєвою обумовленістю чи комунікативною направленістю.

Мотивація як психічний детермінант успішності навчальної комунікативної діяльності здійснює потужний вплив на цю діяльність (навчальна мотивація як система спонук включає потребу, цілі, установки особистості і т.д.). Однак, у зв'язку зі сказаним, доречно зазначити наступне. Результати психологічних досліджень, які підтверджуються життєвими спостереженнями показали, що при наявності однакових умов (методи навчання, особистість викладача та ін..) позитивна навчальна мотивація не може забезпечити легкого й швидкого оволодіння навчальним матеріалом у випадку, коли мають місце недостатньо розвинені здібності до предмету «іноземна мова». Іншими словами, адекватна навчальна мотивація допомагає добитися хороших результатів у навчанні, але не забезпечує легкості і швидкості процесу набуття знань, формування навичок та умінь.

Комунікативна мотивація забезпечується не ззовні, а в межах самого комунікативного методу. Цьому зазвичай сприяє індивідуалізація навчання іншомовній діяльності як засіб комунікативної мотивації. Провідну роль в комунікативній мотивації відіграє особистісна індивідуалізація, яка впливає безпосередньо на створення комунікативної мотивації, в той час як індивідуальна і суб'єктна тільки опосередковано. Створюючи операційно-інструментальну мотивацію, вони опосередковано впливають на комунікативну (володіння раціональними прийомами, успішне виконання навчальних завдань а також достатньо розвинені мовно-розумові здібності, пам'ять фонематичний слух у певній мірі підвищують інтерес до самої мовної діяльності) [5].

У навчанні іншомовній комунікативній діяльності індивідуальна реакція можлива лише в тому випадку, якщо мовне завдання, що стоїть перед студентом буде відповідати його потребам і інтересам як особистості. Тому щоб викликати адекватну реакцію необхідне врахування індивідуальних і, перш за все, особистісних якостей студента: життєвого досвіду, контексту діяльності, сфери інтересів, схильностей, емоційної сфери, світогляду, нарешті, статусу даної особистості в колективі. Такий підхід забезпечить комунікативну мотивацію, а також справжню внутрішню активність студента.

Аналізуючи публікації дослідників даної проблеми, можна відзначити, що багато авторів, вказуючи на необхідність формування позитивних інтересів студентів до навчального предмету, мовних засобів і змісту навчального матеріалу, вказують лише на зовнішні стимули. Іноді ці стимули вони пов'язують із зовнішніми умовами, відносячи до них різноманітні навчальні матеріали, які можуть здійснити позитивний емоційний вплив на навчальний процес, новизну матеріалу, цікавий зміст текстів, методи і прийоми навчання,

особистість і авторитет викладача, вивчення лінгвокраїнознавчої тематики, індивідуальні засоби навчання і т.д.

У деяких працях, що стосуються методики навчання іноземної мови, вказується на залежність мотивів від характеру і способу педагогічного впливу викладача, зокрема, стосовно комунікативної діяльності студентів це – зовнішня стимуляція (мовленнєвий і немовленнєвий вплив), яка повинна повести за собою внутрішню стимуляцію до навчальної діяльності в цілому. Однак, такі зовнішні стимули не завжди можуть перетворитися на внутрішні мотиви учіння. І хоч названі мотиваційні фактори самі по собі дієві й важливі, вони не являються достатніми для формування стійких пізнавальних інтересів до іноземної мови та навчальної діяльності загалом. Зазвичай вони можуть стимулювати появу лише короткотривалих ситуативних інтересів.

Вважаємо, що для того, щоб мотивація була дійсно високою необхідне усвідомлення студентами життєвої необхідності володіння іноземною мовою в сучасних умовах, яке за наявності зрозумілих і реально діючих мотивів приведе до жаги у набутті знань, потреби у їх засвоєнні, стремління розширити кругозір, поглибити й систематизувати ці знання. Для цього потрібно наблизити мовну діяльність до реальної комунікації, що дасть можливість використовувати мову як засіб спілкування.

Потреба в спілкуванні здійснює суттєвий вплив на навчання. При цьому, як показують дослідження, «найбільший вплив на академічні успіхи здійснює пізнавальна потреба в поєднанні з високою потребністю у досягненнях» [6].

Як відомо, психічна діяльність в своїй основі являє собою регуляцію поведінки. Обумовлена відповідним чином позитивна мотивація, спрямована на підтримку й керівництво різновидностями й формами зовнішньої і внутрішньої активності у досягненні цілі, забезпечить саморегуляцію, надійну орієнтацію, яка дозволить найбільш ефективні дії у навчанні іноземної мови. Зокрема ефективними вбачаються орієнтація студентів на самостійне набуття знань, формування потреби в самостійному поглибленні й розширенні знань, внутрішніх потреб в саморозвитку, забезпечення можливості здійснювати самоконтроль (внутрішній зворотній зв'язок), який стимулює позитивну мотивацію, свідомість, активність, відповідальність і адекватну самооцінку. Її формування тісно пов'язано з процесом самоусвідомлення.

Здійснення самоконтролю й адекватної самооцінки стає можливим завдяки організації зовнішнього зворотнього зв'язку (контроль викладач-студент) в залежності від пізнавальної і психологічної потреби студентів з метою забезпечення знання результатів виконання діяльності (відповідно навчальних дій). При наявності внутрішньої активності, не потрібно ніяких додаткових прийомів активізації, бо студент вирішує мовно-розумову задачу, яка зачіпає його як особистість і сам охоче вступає в контакт.

**Висновки.** Таким чином, висунення в якості спеціальної задачі формування комунікативної мотивації у навчанні іноземної мови є не лише прийомом, який реалізує дидактичні принципи, але й одним із важливих факторів успішності її засвоєння, яке, представляючи собою мету і результат навчальної діяльності, являється основою процесу. Послідовна реалізація умов

формування позитивної мотивації та усвідомлення студентами життєвої необхідності володіння іноземною мовою в сучасних умовах без сумніву приведуть до успіху.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Гордеева Т.О. Психология мотивации достижения / Гордеева Т.О. – М.: Смысл, 2006 – 332 с.
2. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке / Зимняя И.А. – М.: Просвещение, 1978. – 159 с.
3. Леонтьев А.Н. Общее понятие о деятельности / Леонтьев А.Н. // Основы теории речевой деятельности. – М.: Наука, 1974.
4. Леонтьев А.А. Психология общения: Пособие для дополнительного образования / Леонтьев А.А. – М.: Смысл, 1997. – 365 с.
5. Методика обучения иностранным языкам в средней школе: Учебник / Н.И. Гез, М.В. Ляховицкий, А.А. Миролубов и др. – М.: Высш. школа, 1982. – 373 с.
6. Орлов Ю.М. Потребностно-мотивационные факторы эффективности учебной деятельности студентов вузвза: Автореф. докт. дис. психол. наук. – М., 1984.
7. Современные теории и методики обучения иностранным языкам / [Под общ. ред. Л.М. Федоровой, Т.И. Рязанцевой]. – М.: Изд-во «Экзамен», 2004. – 320 с.
8. Dweck C.S. Self-theories and goals: their role in motivation, personality, and development. Philadelphia: Psychology Press, Tailor and Francis Group, 1999.

УДК 159.9:81'23

### СПЕЦИФІКА ІДЕНТИФІКАЦІЇ ПСЕВДОСЛІВ НОСІЯМИ БЛИЗЬКОСПОРІДНЕНИХ МОВ

Ольга Лозова, Катерина Нікода  
(Київ, Україна)

*Стаття подає результати порівняльного дослідження специфіки асоціювання псевдослів українсько-російськими та російсько-українськими білінгвами. Експериментально констатовано високу одностайність реагування на стимули усередині мовних груп та розбіжності реакцій у міжмовному плані. Різноманітність смислового сприймання псевдослова залежить від кількості спродукованих до нього асоціатів. Вербальні реакції російськофонів семантично пов'язані з початковою морфемою слова-стимулу, українофонів – з прикінцевою.*

**Ключові слова:** білінгвізм, механізм асоціаціонування, псевдослово, асоціативний експеримент, семантичний диференціал.